8 Δεκεμβρίου 2015

Τα αγιορείτικα μετόχια στη Λήμνο (1ο μέρος) (Μοναχός Κοσμάς Σιμωνοπετρίτης)

/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

Βυζαντινή περίοδος

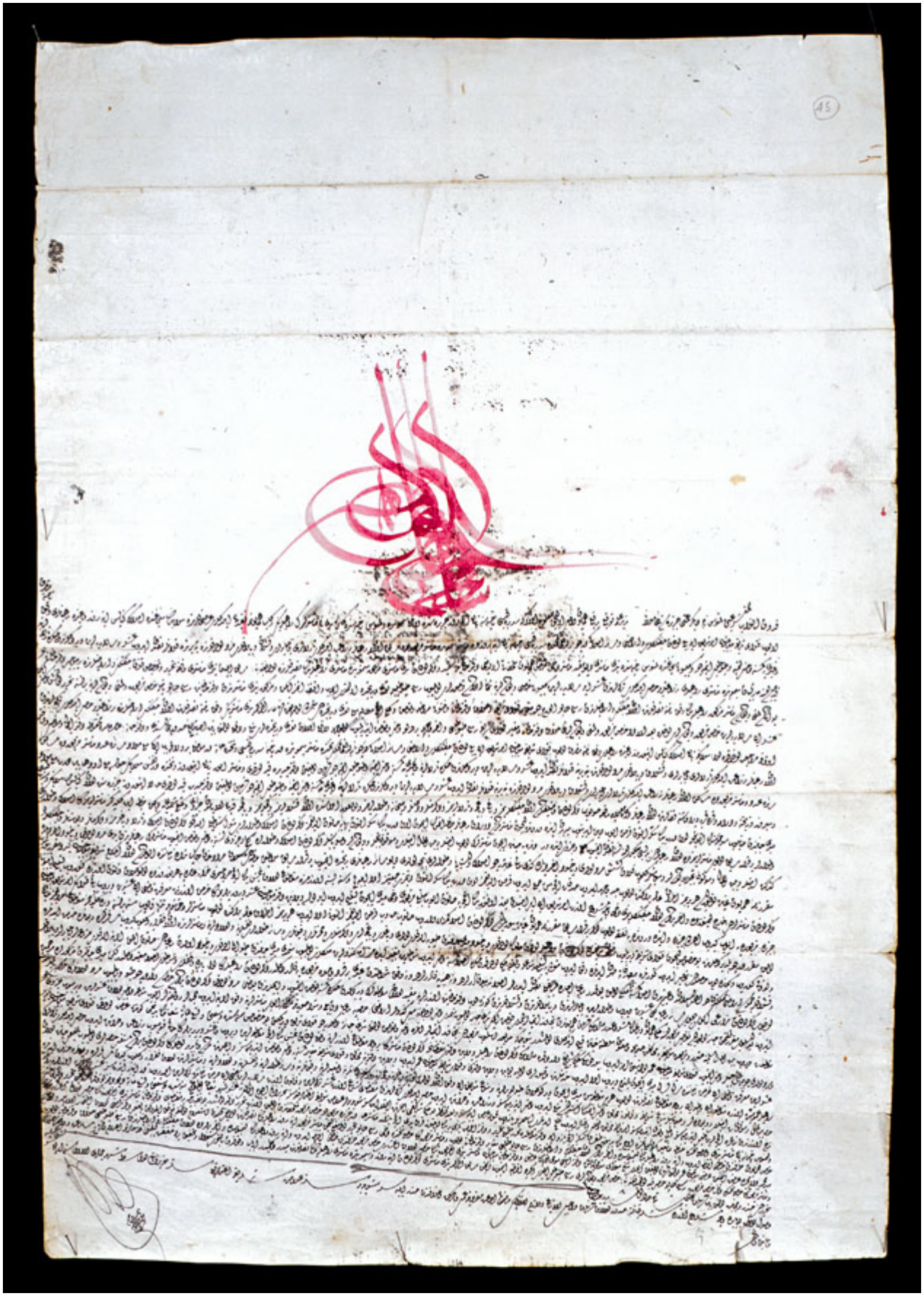
Η Λήμνος κατά τη βυζαντινή και οθωμανική περίοδο αποτελούσε μαζί με τη χερσόνησο της Χαλκιδικής και την ευρύτερη περιφέρεια των εκβολών του Στρυμόνα μία από τίς περιοχές που συγκέντρωναν το μεγαλύτερο αριθμό των μετοχίων αγιορείτικων μονών. Ως το μεγαλύτερο νησί του Βόρειου Αιγαίου, που απέχει από τη χερσόνησο του Άθω μόλις 57 χιλιόμετρα, με ανεπτυγμένη γεωργία και κτηνοτροφία, ήδη από τους βυζαντινούς χρόνους συνδέθηκε στενά με τον Άθω. Αγιορειτικά μετόχια μνημονεύονται εκεί από τον 10ο αιώνα.

Η μεταβυζαντινή εκκλησία της Παναγίας – Ζωοδόχου Πηγής στο αγιοπαυλίτικο μετόχι (κοινοτικό αγρόκτημα «Μητρόπολη»), κτισμένη στα ερείπια βυζαντινού ναού.

Από νωρίς αγιορείτες άγιοι συνδέθηκαν με το νησί, όπως ο άγιος Αθανάσιος ο Αθωνίτης, που από την Λήμνο αντίκρυσε πρώτη φορά τον Άθω και αποφάσισε να εγκατασταθεί σε αυτόν. Ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς έζησε στην Λήμνο εξόριστος για μία τριετία, ασκώντας εκεί τα καθήκοντα επισκόπου ως τοποτηρητής. Ο λαός του νησιού τον αγάπησε πολύ, ήθελε να τον κρατήσει για πάντα και με πολλή θλίψη τον αποχωρίστηκε.

Κατά την περίοδο της Λατινοκρατίας, μετά το 1204, και για περίπου εβδομήντα χρόνια η Λήμνος πέρασε στον ουσιαστικό έλεγχο της Βενετίας. Το 1276 ο βυζαντινός στόλος διεκδίκησε το νησί, το οποίο ενσωματώθηκε και πάλι στη βυζαντινή επικράτεια το 1279. Έκτοτε και μέχρι την οθωμανική κατάκτηση διοικήθηκε από μέλη της αυτοκρατορικής οικογένειας ή από υψηλούς κρατικούς αξιωματούχους.

Σουλτανικό φιρμάνι του έτους 1799 με θέμα το σιμωνοπετρίτικο μετόχι της Λήμνου.

Μετά τα 60 χρόνια λατινοκρατίας, τα αγιορειτικά μετόχια, ως φορείς

πολιτισμού και καλλιτεχνικής παραγωγής, διαδραμάτισαν έναν σημαντικό ρόλο στην επανασύνδεση της Λήμνου με το βυζαντινό παρελθόν της και την επανένωση του πληθυσμού της με την αυτοκρατορία. Από την περίοδο αυτήν και εντεύθεν, με δωρεές αυτοκρατόρων και αξιωματούχων της δυναστείας των Παλαιολόγων, αλλά και αγορές, οι αθωνικές ιδιοκτησίες αυξάνονται ακόμη περισσότερο. Οι αυτοκράτορες ακολουθούν την πολιτική των δωρεών σημαντικών γαιών προς τα μετόχια, με σκοπό την αύξηση της παραγωγικότητας. Για τον ίδιο σκοπό παρέχουν φοροαπαλλαγές και οικογένειες παροίκων για την καλλιέργεια των εκτάσεων αυτών.

Ηδη από τον 13ο αιώνα τα περισσότερα αγιορειτικά μοναστήρια κατέχουν εξαιρετικά εκτεταμένες ιδιοκτησίες, ελέγχοντας τον οικονομικό και κατ' επέκταση τον κοινωνικό βίο του νησιού. Αναφέρονται ενδεικτικά οι μονές Μεγίστης Λαύρας, Βατοπεδίου, Ιβήρων, Διονυσίου, Δοχειαρίου, Αγίου Παύλου, Καρακάλλου, Κουτλουμουσίου, Κωνσταμονίτου, Αγίου Παντελεήμονος, Παντοκράτορος, Φιλοθέου, Σίμωνος Πέτρας και Ξενοφώντος.

Άποψη από το αγιοπαυλίτικο μετόχι. Σε πρώτο πλάνο βυζαντινή μαρμάρινη σαρκοφάγος.

Πέρα από τις οικονομικές δραστηριότητες, τα μετόχια διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην άμυνα και προστασία της Λήμνου, επιλέγοντας θέσεις με φυσική οχύρωση ή κοντά σε κάστρα, όπως π.χ. τα λαυριώτικα μετόχια του Γοματιού και του Κοντιά, και οικοδομώντας πύργους, που χρησιμοποιούνται

παράλληλα και ως αποθηκευτικοί χώροι. Οι πύργοι αποτελούσαν ασφαλή καταφύγια για τους γύρω κατοίκους σε περιπτώσεις πειρατικών επιδρομών, αλλά ταυτόχρονα συγκροτούσαν, μαζί με τα κάστρα και οχυρά της περιοχής, ένα δίκτυο επικοινωνίας και προστασίας για τον αποτελεσματικό έλεγχο των ακτογραμμών. Έτσι τα μετόχια αποτέλεσαν σημαντικό παράγοντα δημογραφικής ανάπτυξης και σταθερότητας στο νησί, καθώς συντελούσαν στην δημιουργία κλίματος μεγαλύτερης ασφάλειας και στην συγκράτηση του πληθυσμού, εμποδίζοντας την ερήμωση και την κατάληψη από εχθρικές δυνάμεις.

Βυζαντινά αρχιτεκτονικά κατάλοιπα στο αγιοπαυλίτικο μετόχι (αγρόκτημα «Μητρόπολη»).

Όλα τα αγιορειτικά μετόχια στη Λήμνο βρίσκονταν σε εύφορες περιοχές, συχνά παραθαλάσσιες, κοντά σε λιμάνια, για να διευκολύνεται η μετακίνηση και επικοινωνία με το Άγιον Όρος. Τις περισσότερες εκτάσεις κατείχε στή βυζαντινή περίοδο η μονή Μεγίστης Λαύρας, για τις οποίες εμφανίζεται σε βυζαντινή πηγή η υπερβολική πληροφορία ότι κατελάμβαναν το 1/3 του νησιού. Μέχρι το τέλος του 14ου αι. η Λαύρα κατείχε τρία μετόχια, του Γομάτου, της Παναγίας Κακαβιώτισσας και το *παλαιοκάστελλον* του Κοντιά.

Η μονή Βατοπαιδίου εμφανίζεται να κατέχει περιουσία στα νοτιοανατολικά της Λήμνου το 1328/9 (μονύδριο Αγίου Ιωάννη Θεολόγου), η οποία αποτέλεσε τη βάση για το σχηματισμό του μεταγενέστερου μετοχίου της μονής, στον Μούδρο. Επίσης κατείχε περιουσία στο χωριό *Μενάλουπον* (σημ. Μινάλπι), το νησάκι *Πατρίκια*

(ίσως σημερινό Αλογονήσι) στον κόλπο του Μούδρου, στο χωριό *Λαγοδόντου* (αταύτιστο), στο Ρεπανίδι, στον Κότσινα και σε διάφορα άλλα μέρη. Η συνολική έκταση της βατοπαιδινής περιουσίας στη Λήμνο προς το τέλος του 14ου αιώνα υπολογίζεται γύρω στις 7.000 *μόδιους* (1 μόδιος = περίπου 1 στρέμμα).

Η μονή Διονυσίου εμφανίζεται να κατέχει περιουσία στη Λήμνο κατά τη δεκαετία του 1360, μετά από παραχώρηση γης από δύο βυζαντινούς αξιωματούχους του νησιού. Το κεντρικό μετόχι, επ' ονόματι του Προδρόμου, βρισκόταν στην περιοχή *Βουνεάδα*, κοντά στο χωριό Ατσική. Επίσης, η μονή διέθετε δύο ναούς στον Κότσινα, δύο μαντριά στη χερσόνησο του Φακού και άλλες διασκορπισμένες κτήσεις στην ευρύτερη περιοχή της Ατσικής.

Το μετόχι της μονής Κουτλουμουσίου ήταν δωρεά ενός αξιωματούχου, ο οποίος το 1362 τής παραχώρησε το μονύδριο του Αγίου Ιωάννη στη *Σκάλα*, που ο ίδιος είχε ιδρύσει και συσχετίζεται με τον ομώνυμο σημερινό ναό στο χωριό Φισίνη.

Η μονή Φιλοθέου στα τέλη του 14ου ή αρχές 15ου αιώνα κατείχε το μετόχι του Αγίου Δημητρίου εντός του *Παλαιοκάστρου* (σημ. Μύρινα), μικρές περιουσίες στα περίχωρα του Παλαιοκάστρου, μετόχι στο *Λακτοβοΐδι*, δυτικά του Λιβαδοχωρίου και μαντρί στον Φακό.

Η μονή Παντοκράτορος απόκτησε το 1388 για πρώτη φορά κτήση στην περιοχή βόρεια του χωριού *Πεσπέραγος* (σημ. Πεδινό), με ένα *παλαιοχώριο*, όπου οι μοναχοί έκτισαν το μετόχι και έναν πύργο. Επιπλέον είχε δύο μαντριά στον Φακό, την *Αιγιδόμαντρα* και την *Ροδακινέα*, τα οποία τοποθετούνταν στο βόρειο τμήμα της χερσονήσου. Τέλος, διέθετε και άλλες κτήσεις στην ευρύτερη περιοχή του κεντρικού μετοχίου της, το οποίο αργότερα ονομάστηκε *Αλεξόπυργος*, λόγω του ότι είχε πύργο και ήταν αφιέρωμα του ιδρυτή της Αλεξίου. Το μετόχι αυτό εντάσσεται σε μία σειρά κάστρων, τα οποία διέθετε η Μονή Παντοκράτορος στο Βόρειο Αιγαίο (περιοχές σημερινής Καβάλας, Χρυσούπολης, νήσοι Θάσος, Λήμνος), κληρονομιά από τους κτίτορές της μέγα στρατοπεδάρχη Αλέξιο και μέγα πριμικήριο Ιωάννη.

Άποψη από το μετόχι Αλεξόπυργος της Μονής Παντοκράτορος,

Με τη μεσολάβηση της αυτοκράτειρας Ελένης και του εξαδέλφου της Στεφάνου Λαζάρεβιτς, ο αυτοκράτορας Μανουήλ Β΄ Παλαιολόγος παραχώρησε το 1406 με *πρόσταγμα* γη στη μονή Αγίου Παντελεήμονος. Οι τρεις ομάδες γαιών τοποθετούνται στα περίχωρα της Μύρινας, στα βόρεια της Μύρινας (περιοχή Πέτασου) και στην περιοχή του ποταμού Αυλώνα.

Η Μονή Αγίου Παύλου απέκτησε το μετόχι της στη Λήμνο το 1429 από τον αυτοκράτορα Ιωάννη Η΄ Παλαιολόγο με παραχώρηση δημόσιας γης και είχε δύο βασικές κτήσεις, το κεντρικό μετόχι του Αγίου Γεωργίου κοντά στη *Βουνεάδα* και δύο μαντριά στον Φακό.

Η μονή Σίμωνος Πέτρας είχε αποκτήσει ήδη από το δεύτερο μισό του 14ου αιώνα στο νησί δύο μετόχια, της Τρύγης και της Πέτρας. Το δεύτερο πήρε το όνομά του από από το δεύτερο συνθετικό του ονόματός της (Σίμωνος *Πέτρα*).

Η μονή Ιβήρων, κατά το δεύτερο τέταρτο του 15ου αιώνα, ζήτησε και έλαβε γη από τον *δεσπότη* Δημήτριο Παλαιολόγο, πού βρισκόταν σε περιοχή νότια από το αγιοπαυλίτικο και το διονυσιάτικο μετόχι.

Στα μέσα του 15ου αιώνα, δηλαδή στην τελευταία περίοδο της βυζαντινής κυριαρχίας στο νησί, υπολογίζεται ότι περίπου το 1/10 της συνολικής έκτασης της Λήμνου ήταν αρόσιμες γαίες των αγιορειτικών μονών, δηλαδή περίπου 45 τετρ.

χλμ. από τα 477 συνολικά. Φυσικά το σύνολο των αγιορειτικών γαιών, αν προστεθούν και οι χέρσες και ακαλλιέργητες, που δεν καταμετρούνται στις βυζαντινές απογραφές, ήταν πολύ μεγαλύτερο. Δώδεκα από τις είκοσι μονές του Άθω είχαν τουλάχιστον κάποια χρονική περίοδο από το 1261 μέχρι το 1453 μετόχι στο νησί.

Περίοδος της τουρκοκρατίας

Μετά τις πολεμικές περιπέτειες του τρίτου τετάρτου του 15ου αιώνα, η Λήμνος κατακτάται οριστικά από τους Οθωμανούς το 1479. Παραδόθηκε από τους κατοίκους της ειρηνικά, αποφεύγοντας έτσι άσκοπες καταστροφές. Μετά την κατάκτηση, το νησί διατήρησε τον ακραιφνή ελληνικό χαρακτήρα του. Όπως σημειώνει χαρακτηριστικά ο Αμερικανός Οθωμανολόγος Lowry, «δεν υπάρχει αμφιβολία ότι (στα τέλη του 15ου – αρχές 16ου αι.) η οθωμανική παρουσία ήταν απλά ένα επιφανειακό επίχρισμα, που επιβλήθηκε σε ένα νησί, του οποίου οι κάτοικοι, η θρησκεία, η γλώσσα και ο πολιτισμός ήταν βυζαντινά». Ο πληθυσμός του νησιού το 1489 περιλάμβανε ελάχιστους μουσουλμάνους. Στο κατάστιχο αυτού του έτους από τα 711 νοικοκυριά που απογράφηκαν στο νησί μόνο ένα ανήκε σε μουσουλμάνο και αυτός ήταν εξισλαμισμένος Ίμβριος. Οι υπόλοιποι μουσουλμάνοι ήταν τα 20 μέλη της στρατιωτικής διοίκησης. Πριν το έτος 1479 λειτουργούσαν στο νησί πάνω από 75 χριστιανικοί ναοί.

Ποτίστρες των ζώων έξω από το αγιοπαυλίτικο μετόχι (αγρόκτημα «Μητρόπολη»).

Η Λήμνος, κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας συνέχισε να αποτελεί περιοχή που ευνοούσε την ανάπτυξη σχέσεων με το Άγιον Όρος, όχι μόνο λόγω της γεωγραφικής εγγύτητος, αλλά και λόγω της οικονομίας της, καθώς διέθετε σιτάρι και άλευρα, σταφύλια και κρασί από τα πολλά αμπέλια της, ζωοτροφές, χόρτο, κριθάρι, βρώμη, τυρί από τα κοπάδια της, και επιπλέον μεγάλα ζώα (υποζύγια), απαραίτητα στο Άγιον Όρος για τις μεταφορές. Από την άλλη μεριά το Άγιον Όρος, ως περιοχή ορεινή και δασοσκεπής, μπορούσε να προμηθεύει το νησί με άφθονη ξυλεία για οικοδομές, περιφράξεις, θέρμανση κ.λπ., την οποία η Λήμνος στερείται σχεδόν παντελώς, καθώς διαθέτει ελάχιστες δασοσκεπείς εκτάσεις. Γενικά το τρίπτυχο «γεωργία – αμπελουργία – κτηνοτροφία» περιγράφει συνοπτικά την οικονομία των αγιορειτικών μετοχίων. Η πλούσια παραγωγή του νησιού σε δημητριακά και η εκτροφή προβάτων κατέστησαν την Λήμνο χώρο προμήθειας βασικών ειδών διατροφής για τους Αγιορείτες.

Η Παναγία η Κακαβιώτισσα, μετόχι της Μονής Μεγίστης Λαύρας. Αντί για στέγη έχει τα βράχια.

Στην οθωμανική φορολογική καταγραφή της Λήμνου, η οποία διενεργήθηκε ένδεκα χρόνια μετά την κατάκτηση, το 1490, παρατηρείται μείωση της παρουσίας των μοναχών. Το πιθανότερο είναι ότι οι Αγιορείτες, μετά την αβεβαιότητα που ακολούθησε την οθωμανική κατάκτηση ή και λόγω των πολεμικών συγκρούσεων της προηγούμενης δεκαπενταετίας, μείωσαν προσωρινά την παρουσία τους στη Λήμνο, διατηρώντας όμως τις περιουσίες τους. Παρά τα προβλήματα όμως που δημιουργήθηκαν στα πρώτα χρόνια της οθωμανικής κατάκτησης, οι μονές όχι μόνο διατήρησαν, αλλά συχνά και αύξησαν την παρουσία τους στο νησί. Η απώλεια άλλων προσοδοφόρων μετοχίων στη Μακεδονία κατέστησε τη Λήμνο ακόμη ζωτικότερο οικονομικό χώρο για τον Άθω. Μόνο δύο από τις ένδεκα αγιορειτικές μονές έχασαν, μετά την οθωμανική κατάκτηση, τα μετόχια που διέθεταν στην Λήμνο κατά τη βυζαντινή περίοδο: πρόκειται για την Δοχειαρίου και την Αγίου Παντελεήμονος. Από την άλλη πλευρά εμφανίζει παρουσία στη Λήμνο μία επιπλέον μονή, που ιδρύθηκε επί τουρκοκρατίας, η μονή Σταυρονικήτα.

Τα γραφεία του Παλλημνιακού Ταμείου στο αγρόκτημα «Μητρόπολη», πρώην βυζαντινό μετόχι της Ιεράς Μονής Αγίου Παύλου.

Στο οθωμανικό κατάστιχο του 1490 καταχωρούνται οκτώ αγιορείτικα μετόχια, Λαύρας, Βατοπαιδίου, Διονυσίου, Αγίου Παύλου, Φιλοθέου, Παντοκράτορος και Κουτλουμουσίου, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ήταν τα μόνα στο νησί. Η πλήρης επάνοδος των Αγιορειτών τοποθετείται μεταξύ 1490 και 1495, όταν συντάχθηκαν έγγραφα από τις τοπικές οθωμανικές αρχές, με τα οποία οι μονές κατοχύρωναν τις γαίες τους.

Η τεκμηρίωση της ιστορίας των αγιορείτικων μετοχιών για την οθωμανική περίοδο είναι μικρότερη, δεδομένου ότι δεν έχουν μελετηθεί ακόμη τα περισσότερα σχετικά με την Λήμνο αγιορειτικά αρχεία της περιόδου αυτής. Τομή για την ιστορία των μετοχίων στη Λήμνο είναι η δήμευση των μοναστηριακών κτημάτων από τον σουλτάνο Σελίμ Β΄ το 1568 και ο εξαναγκασμός των μονών στην επαναγορά τους, προκειμένου να κατοχυρώσουν την ιδιοκτησία τους. Το μέτρο περιέλαβε και τα αγιορειτικά μετόχια στα νησιά του Βορείου Αιγαίου, για τα οποία οι μονές κατέβαλαν ξεχωριστά το ποσό των 130.000 άσπρων. Ως αποτέλεσμα της επαναγοράς, το κράτος εξέδωσε αφιερωτήρια έγγραφα, γνωστά ως *βακουφναμέδες*, με τα οποία κατοχυρώνονταν οι κτήσεις των Αγιορειτών, με την ένταξή τους στα νεοϊδρυμένα χριστιανικά *βακούφια* των μονών. Τα έγγραφα αυτά αποτελούν σημαντική βάση πληροφοριών για την τύχη των αγιορείτικων μετοχίων στη Λήμνο έναν αιώνα μετά την οθωμανική κατάκτηση, όπως επίσης και άλλα οθωμανικά έγγραφα, που συντάχθηκαν από το ιεροδικείο της Λήμνου, καθώς και τα κατάστιχα του Οθωμανικού Κτηματολογίου. Από αυτές τις πηγές γνωρίζουμε ότι εννέα αγιορείτικα μοναστήρια διέθεταν μετόχια στη διοικητική περιφέρεια (*σαντζάκι*) της Καλλίπολης, η οποία περιλάμβανε τα νησιά Λήμνος, Ίμβρος, Θάσος, Σαμοθράκη και την περιοχή της Αίνου. Τα εφτά είναι τα γνωστά που αναφέρονται και στο κατάστιχο του 1490, ενώ επιπλέον εμφανίζονται οι μονές Ιβήρων και Σιμωνόπετρας.

Ο βακουφναμές της Λαύρας αναφέρει ότι η μονή το 1568/9 διέθετε τρία μετόχια, στον Χάρακα, στο Γομάτι και στον Κονδιά. Το 1565 εκδόθηκε γράμμα του πατριάρχη Μητροφάνη Γ΄ για εξασφάλιση των Λαυριωτών από τις επεμβάσεις του επιχώριου μητροπολίτη Λήμνου στις κτήσεις τους, όπου αναφέρεται ότι η μονή κατείχε στο νησί τα μονύδρια «δεσποτικόν» του Κοντιά, Άγιο Αθανάσιο, Παναγία Κακαβιώτισσα, Παναγία στο Γομάτι, Άγιο Κήρυκο κοντά στο Γομάτι και Σωτήρα στον Κότσινα. Σύμφωνα με περιηγητική μαρτυρία του 19ου αιώνα, το μετόχι του Χάρακα ήταν γειτονικό σε αυτό στο Γομάτι, και συνεπώς βρισκόταν στα βόρεια του νησιού.

Εντοιχισμένο βυζαντινό αρχιτεκτονικό κατάλοιπο στο μετόχι «Αλεξόπυργος» της Μονής Παντοκράτορος.

Ο βακουφναμές της Μονής Βατοπαιδίου, γνωστός από επίσημη ελληνική μετάφρασή του, αναφέρει ότι η μονή διέθετε στο νησί το μετόχι του Μούδρου με αμπέλια, ανεμόμυλους, αχυρώνα, αποθήκη, στάβλο και οικία. Τα όριά του καθορίζονταν από το χωριό *Ρωμανού*, τον ναό του Αγίου Ιωάννη, τη θάλασσα και το αλώνι του χωριού Μούδρος. Σύμφωνα με χειρόγραφη ιστορία της μονής, το μετόχι της Λήμνου απολέσθηκε το 1821. Σήμερα δεν σώζεται κάτι. Ο ενοριακός ναός του χωριού Μούδρος, επ’ ονόματι του Ευαγγελισμού, αν και νεότερος (1904), σχετίζεται μάλλον με το βατοπαιδινό μετόχι, αφού η αγιορείτικη μονή πανηγυρίζει στην ίδια εορτή.

Το εσωτερικό του αγιοπαυλίτικου μετοχίου (αγρόκτημα «Μητρόπολη»).

Στον βακουφναμέ της Διονυσίου αναφέρεται ότι η μονή κατείχε το 1569 στη Λήμνο το μετόχι του Αγίου Ιωάννη στη Βουνεάδα, μια οικία στη θέση Κοράκη και δύο μαντριά στον Φακό. Από το κατάστιχο του Οθωμανικού Κτηματολογίου του 1569 πληροφορούμαστε ότι το μετόχι του Αγίου Ιωάννη στη Βουνεάδα είχε ένα μεγάλο οίκημα, ναό, αποθήκη, στάβλο, αχυρώνα, μύλο, αμπέλια, κήπους και βοσκοτόπια μαζί με μαντριά σε δέκα τοποθεσίες στην περιοχή. Η Μονή Διονυσίου αγόρασε επίσης και το μετόχι της Αγίου Παύλου, το 1590.

Η Μονή Παντοκράτορος το 1519 είχε στο μετόχι της στο χωριό *Πεσπέραγος* δέκα μετοχιάριους μοναχούς, ενώ είχε καταφέρει μέχρι τότε να διατηρήσει ένα είδος *παροίκων*. Το 1801 νοίκιασε για τρία χρόνια τα χωράφια της σε χριστιανό του χωριού *Πεσπέραγος*. Κατάλοιπο του σημαντικού αγιορείτικου μετοχίου θεωρείται ο ναός του Σωτήρος, κοντά στο χωριό Αγκαριώνες, ο οποίος χρονολογείται το 1691.

Άλλη άποψη του εσωτερικού του αγιοπαυλίτικου μετοχίου (αγρόκτημα «Μητρόπολη»).

Τα μετόχια της Σιμωνόπετρας παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Καθώς δεν σώζονται τα βυζαντινά έγγραφα της μονής, που κάηκαν το 1580, η μόνη μαρτυρία που έχουμε για την βυζαντινή ιστορία τους είναι οι βυζαντινοί περιορισμοί τους, που περιλαμβάνονται στο σιγίλλιο του πατριάρχη Κυρίλλου Α΄ Λούκαρη τού 1623. Από το έγγραφο αυτό προκύπτει ότι στο νησί υπήρχαν δύο βασικά μετόχια, της Τρύγης στο σημερινό χωριό Προπούλι του Δήμου Ατσικής και της Πέτρας στο σημερινό χωριό Ρουσσοπούλι στα νοτιοανατολικά του νησιού, όπως αποδεικνύεται και από τα τοπωνύμια Βοροσκόπου (σήμερα Βρόσκοπος), Βουνοχώρι, Χορτολίμνη (σήμερα Χορταρόλιμνη), Αγία Κυριακή, που σώζονται μέχρι σήμερα στην περιοχή. Η μόνη γνωστή αναφορά στο δεύτερο μετόχι της Πέτρας κατά την βυζαντινή περίοδο γίνεται στο κείμενο του σιγιλλίου. Ήταν αφιερωμένο στην αγία Ξένη.

(*συνεχίζεται*)

ΒΑΣΙΚΗ ΠΗΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ

Φ. Π. Κοτζαγεώργης, «Τα Αγιορείτικα Μετόχια στη Λήμνο», στο *Λήμνος, Εκκλησιαστική Κληρονομιά*, επιμ. Γ. Κωνσταντέλλης, τόμ. Α΄, Αθήνα 2010, 108-129.

ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Φ. Κονδύλη, «Ο ρόλος των αγιορείτικων μετοχίων στο Ύστερο Βυζάντιο», Πρακτικά Συνεδρίου *Η εξακτίνωση του Αγίου Όρους στον ορθόδοξο κόσμο: τα Μετόχια*, Θεσσαλονίκη: Αγιορειτική Εστία, 2015, σσ. 61-69.

Φ. Κοτζαγεώργης, «Τα αγιορείτικα μετόχια στη Λήμνο κατά την οθωμανική περίοδο», Πρακτικά Συνεδρίου *Η εξακτίνωση του Αγίου Όρους στον ορθόδοξο κόσμο: τα Μετόχια*, Θεσσαλονίκη: Αγιορειτική Εστία, 2015, σσ. 107-120.

Lowry, “The Island of Limnos: A Case Study On The Continuity of Byzantine Forms Under Ottoman Rule”, στο A. Bryer, H. Lowry (επιμ.), *Continuity and Change in Late Byzantine and Early Ottoman Society,* Μπέρμινγχαμ-Ουάσινγκτον 1986, σσ. 235-259.